

Papp Dániel recenziója

Tom Wright: Az én evangéliumom szerint. Mit mondott Pál apostol valójában?

Kálvin kiadó, 2018

Ezt a 214 oldalas könyvet nem érdemes egyhamar és könnyedén „kiolvasni”. Én nyaralásra vittem magammal, de az első két fejezettel kissé megszenvedtem. Nem amolyan „fekve olvasós”, hanem komoly ráhan-

golódást és odafigyelést igényel. Ezért inkább csendes, nyugodt körülmények között, íróasztal mellett folytattam és fejeztem be az értekezés tanulmányozását. Két hét alatt olvastam el, és most két héttel az elolvasás után írom ezt a recenziót. Emiatt jelennek meg a leülepedés maradandó hangsúlyai és az újra felidézés szükségessége.

Mindezzel már el is mondtam, hogy egy olyan komoly tanulmányról van szó, amely akár doktori értekezés is lehetne, viszont szerzője szerint az adott témákat még bővebben is ki lehetett volna fejteni. A könyv hátsó borítója alapján a szerző: „Tom Wright (vagy másként N. T. Wright, szül. 1948) az egyik legismertebb újszövetséges teológus, számos könyv és publikáció szerzője, a St. Andrews-i Egyetem professzora.” E skóciai egyetem Oxford és Cambridge után a harmadik legrégebbi oktatási intézmény angol nyelvterületen, a 16 ezres kisváros 2015-ben 7829 hallgatót fogadott be. A szerző tehát magasan képzett és hasonló szintű képzésre, ismeretnyújtásra alkalmas, mindenképpen figyelemre méltó személy. Ebből az írásából műveltsége és szakképzettsége éppúgy előtűnik, mint magasröptű, fennkölt – olykor túlságosan tudományos – fogalmazása. Ez utóbbi köszönhető a szakmailag szintén magasan kvalifikált és hozzáértő magyar fordítónak.

Görgy Etelka református lelkész a stilisztikára vonatkozó kérdéseimre leírta, hogy a magyar kiadás címet nem ő adta, és a benne szereplő dőlt betűs, a lényeges gondolatokat ezzel kiemelő kifejezések nagyrészt valószínűleg megegyeznek az 1997-ben megjelent angol kiadásával. Kiegészítésként hozzátette: „Őszösvetséges teológusként azt kell mondanom: örülök, hogy a

„Mivel húsz éven keresztül tanulmányozta Pált, sok cikket, kommentárt, monográfiát írt, sőt a doktori disszertációját a Római levélről készítette, ezt a könyvet egyfajta helyzetjelentésként tárja az érdeklődők elé.”

Nicholas Thomas Wright

tudomány eredményei lassan a rendszeres teológiába is leszivárognak.”

Nos, ebben a könyvben – s hadd kezdjem a könyvismertetést a legvégén – nemhogy szóba kerülnek a Pál-kutatás „tudományos eredményei”, de a szerző az első fejezetekben ezzel veti meg mondanivalójának alapjait. A nyolcoldalas *irodalomjegyzékben* pedig egy igencsak figyelmesen és aprólékosan összeállított listát találhatunk a „Pálról, illetve leveleiről és teológiájáról” szóló, de leveleinek kommentárjait fel nem soroló művekről. Ezek szerzői amerikai, brit, német, finn és zsidó teológusok, akiket a szerző pozitívan minősít és további kutatásra ajánl. Az 56 könyvből kilencet csillaggal jelölt meg azok kedvéért, akik most kezdik ennek a területnek a tanulmányozását. Kiemelten ajánlja F. F. Bruce, Morna D. Hooker, David Wenham és Stephen Westerholm műveit, különösen E. P. Sandersét, amelyekről így ír: „Ezek azok a könyvek, amelyek teljesen

új irányt adtak a kutatásnak.” (209. old.) Az 56 felsorolt irodalmi forrásból tíz a szerző saját esszéinek gyűjteménye, kommentár vagy dolgozat. Alázatának dicséretére legyen mondva, hogy ezek közül egyiket sem csillagozta... A magyar kiadók figyelmébe ajánlandó, hogy az 56-ból csupán egy (!) jelent meg magyarul: az 1951–1955 között Rudolf Bultmann által írt *Az Újszövetség teológiája* (Budapest: Osiris, 1998).

Nézzük meg a könyv felépítését! Az elején feltüntetett *Tartalom* rövidke, az *Előszót* követően csupán a tíz fő fejezetcím szerepel, majd az *Irodalom* és a *Jegyzetek* látható a hozzájuk tartozó oldalszámokkal. (Az olvasás során készítettem egy bővebb tartalomjegyzéket, amelyben feltüntettem a fő fejezetek alatti további két, jól elkülönített alszintet is. Így 39 alfejezet és azok alatt 41 alpont címe jelenik meg.) Egy-egy fejezet 15–27 oldalas, a leghosszabb a 3. („A Király hírnöke”), várhatóan a könyv fő mondanivalóját hordozza. Az első két fejezet bemutatja magát Pált, és keresi legfőbb üzenetét. Ez az evangélium, az örömhír. Annak megtalálása, magyarázata és kifejtése után a hozzá kapcsolódó főbb fogalmakat tisztázza: Isten, Isten igazsága, megigazulás. Az *utolsó fejezet* reflexió egy korábban megjelent, regényes formában megírt Pál-életrajzra. Íme a rövid tartalom oldalszámokkal:

Tartalom 5

Előszó 7

1. Pál rejtélye 11

2. Az üldözött Saul és a megtért Pál 27

3. A Király hírnöke 43

4. Pál és Jézus 70

5. Örömhír a pogányoknak 85

6. Örömhír Izrael számára 106

7. A megigazulás és az egyház 125

8. Az Isten által megújított ember 149

9. Pál evangéliuma egykor és ma 167

10. Pál, Jézus és a keresztyénség eredete 185

Irodalom 205

Jegyzetek 213

Az *Előszó* a szerző célját mutatja be: a Pálról napvilágot látott és azóta is vallott szélsőséges nézeteket szeretné tisztázni. Mivel húsz éven keresztül tanulmányozta Pált, sok cikket, kommentárt, monográfiát írt, sőt a doktori disszertációját a Római levélről készítette, ezt a könyvet egyfajta helyzetjelentésként tárja az érdeklődők elé. Készülőben van egy terjedelmes kötet is Pálról. Itt tehát „1997. Szent Pál megtérésnek ünnepe...”

„aul teológiai irányultsága a monoteizmus, a kiválasztottság és az eszkatológia köré épült föl, és mindezek megvalósulásához ő maga is nagymértékben hozzá akart járulni. Ez vitte Damaszkusz felé.”

Próbáltam Pál tanításainak néhány lényegi elemét és azok következményeit górcső alá venni, és választ találni arra, hogy »mit mondott Pál valójában« ezeken a lényeges pontokon.” (8. old.)

1978-ban megjelent egy nagy port kavaró könyv, amelyben Michael H. Hart amerikai író egy általa felállított sorrend szerint bemutatja a valaha élt „100 híres embert”. Az első tíz: 1. Mohamed próféta, 2. Isaac Newton, 3. Jézus, 4. Buddha, 5. Konfuciusz, 6. Szent Pál, 7. Caj Lun, 8. Johannes Gutenberg, 9. Kolumbusz Kristóf, 10. Albert Einstein. Az eredeti cím szerint (The 100: A ranking of the most influential persons in history) a befolyásosság, az emberiségre gyakorolt hatás szerint válogatta és sorolta fel a hírességeket. Nos, ebben Pál majdnem olyan előkelő helyre került, mint maga Jézus – aki a mi értékelésünktől eltérően nem az őt megillető első helyen trónol. Pedig Pál mindent megtett azért, hogy Jézust hirdesse és helyezze az első helyre!

1–2. fejezet

Könyvünk első két fejezetében ennek a páli életcélnek a kialakulását mutatja be a szerző. Először jelentős teológusok Pál-kutatásait tekinti át, amelyek meghatározták a mai Pál-képet. Már Albert Schweitzer feltette a két alapkérdést: Vajon Pál zsidó vagy inkább görög gondolkodó volt-e? Mi volt Pál teológiájának a középontja? Ezekből fakad egy harmadik kérdés: Mit jelent Pál a mai embernek? Rudolf Bultmann Pált (János mellett) az egyik fő oszlopként és hellenistaként mutatja be *Az Újszövetség teológiájában*. W. D. Davies szerint Pál olyan zsidó rabbi volt, aki Jézusban mint a zsidók Mesiásában hitt. A következő jelentős tudós Ernst Käsemann, aki szerint Pál kifejezetten zsidó kontextusban fogalmazta meg a judaizmus kritikáját. A szerzőhöz ez a nézet áll legközelebb. A legmeghatározóbb tudós pedig a szerző egykori oxfordi kollégája, E. P. Sanders, akinek kutatásai forradalmasították a Pálról szóló tudományos közbeszédet. Ő széles háttérrel vizsgálta Pál korának palesztinai zsidóságát, abba beágyazottan tárta fel Pál teológiáját és a törvényhez való viszonyát („szövetségi törvényvallás”). Az irányzatok bemutatása után négy területen vet fel mai kérdéseket a szerző: a történelem, a teológia, az exegézis és az alkalmazás területén. Itt is megfogalmazza a könyv célját: „elhatárolódnunk a Pált félreértő interpretációktól, hogy megértsük: Pál maga hogyan szeretné, ha őt értelmeznénk.

Rembrandt: Pál a börtönben (1627)

Pált a saját feltételei szerint tanulmányozza.” (26. old.) A tarsuszi Saul, a legszigorúbb Sammaj-követő farizeus buzgóságáról szóló igéket előhozva, magyarázza azok tartalmát: Izraelnek le kell vetnie a pogány rabigát, és Jahvét, az egyedüli igaz Istent kell szolgálnia. Kitér arra, hogy mennyivel volt erélyesebb a „Gamáiel lábainál tanultaknál”, és milyen buzgósággal fordult az egy igaz Isten tisztelői ellen. Saul teológiai irányultsága a monoteizmus, a kiválasztottság és az eszkatológia köré épült föl, és mindezek megvalósulásához ő maga is nagymértékben hozzá akart járulni. Ez vitte Damaszkusz felé. Azon az úton a feltámadott Jézussal találkozva Saullal az történt meg, amiről úgy hitte, hogy majd csak az idők végén Izraellel fog megtörténni. A feltámadás már megtörtént, tehát az eljövendő világ már megkezdődött. Saulnak át kellett gondolnia addigi hitrendszerét, és a Jézusban elérkezett isteni uralom képviselőjévé kellett válnia.

3. fejezet:

A harmadik fejezet mondja el ennek kezdeti lépéseit. Mivel az itt megjelenő evangélium a középpontja Pál tanrendszerének, ezt nagyon mély részletességgel és alapos szómagyarázattal, filozófiai érveléssel mutatja

„A végső konklúziója: »Az a legfontosabb számomra, hogy Pál evangéliuma újra visszakerüljön az egyház ígehirdetésének középpontjába«”

Jose Ferraz de Almeida Júnior:
Szent Pál apostol (1869)

be. Beszél a megtérés és az elhívás különbözőségeiről, igazi jelentésükről; az evangélium szó félreértéséről, ami a modern egyházban tanítási és gyakorlati torzulásokhoz is vezet(ett), és Pál értelmezését messziről, a háttérrel kezdve fejti meg és fejti ki. Mindennek ószövetségi alapjául Ézsaiástól idéz (40,9; 52,7), érvel azok eredeti jelentéséből kifolyólag, és beilleszti az 1. századi politikai helyzetbe. Majd pedig a „négyféle evangéliumról” értekezik, ami alatt nem a Máté–Márk–Lukács–János leírását kell érteni, hanem hogy az „evangélium maga tulajdonképpen Jézus királyi uralmának meghirdetése” (50. old.). Ebben a megfeszített és a feltámadott Jézusról van szó, és Jézusnak király, illetve úr voltáról. Hogy miket jelentett ez Pálnak, a korabeli zsidóságnak és a pogányságnak (ez a fogalom szintén részletesen kifejtésre kerül), azt Isten evangéliumával azonosítja, és a fejezet végén összegzi is megállapításait.

Ez egyértelműen eszembe juttatta Jézus szolgálatkezdő kijelentését: „Betelt az idő, és elközelített már az Isten országa: térjetek meg, és higgyetek az evangéliumban.” (Mk 1,15) Nagyszerű kifejtés, alapos megokolás és a könyv további részéhez (aminek most vagyunk majdnem az egyharmadánál) kitűnő témamegjelölés!

4–6. fejezetek:

Pál és Jézus viszonyát, valamint az evangélium üzenetének a zsidókra és a többi népre vonatkozó hatását, következményeit fejtik ki. A szerző nagyon kifejezően érvel azzal, hogy miközben Pál hitt Jézusban, ezzel egyidejűleg nem adta fel zsidó monoteizmusát. Ennek bizonyításához előbb kifejti, hogyan gondolkodtak a korabeli zsidók Istenről (ötféle mód cselekvésére: Bölcsesség, Tóra, Lélek, Ige, Sekiná), és hogy ebbe hogyan fér bele Jézus mint Fiú és az ő Szentlelke. Mindkettőhöz három-három igeszakaszt elemez részletesen (1Kor 8,1–6; Fil 2,5–11; Kol 1,15–20; illetve Gal 4,1–7; 1Kor 12,4–6; Róm 8,1–11). A pogányoknak szóló örömhír tárgyalása során számomra nagyon megkapó volt az az érv- és példasorozat, amit arról írt a szerző, hogy Pál kihívást intézett pogány környezetéhez, és ez olyan igazság hirdetése volt, amihez képest a pogányság csak pusztá paródia (95–105. old.). Az örömhír a zsidóknak pedig egy bírósági tárgyaláshoz hasonlítva kerül megmagyarázásra, ahol az Isten igazsága fogalom és magyarázata domborodik ki.

7–9. fejezetek:

Főleg az evangélium hatásairól van szó. Először a megigazulás, ami Pál teológiájának nem középpontja, hiszen az Jézus személye, mégis szorososan kapcsolódik az örömhírhez, s annak szerteágazó üzenete – kicsit száraz teológia és ismétlő igemagyarázat. A megújult emberi élet sokrétű jellemzése olyan alapvető, gyakorlati témák kifejtését foglalja magában, mint istentisztelet, feltámadás, szentség, szeretet és misszió, amelyek egyértelműen vezetnek el a végső alkalmazást bemutató témakörhöz. Mit jelent mindez ma? – teszi fel a szerző a kérdést az eddigieket összefoglalva és a két mélyebben tárgyalt kulcsfogalomra hivatkozva, hogy „az evangélium megteremti, a megigazulás pedig jellemzi az egyházat” (167. old.). A végső konklúziója: „Az a legfontosabb számomra, hogy Pál evangéliuma újra visszakerüljön az egyház ígehirdetésének középpontjába” (170. old.) – szemben a modern kor nagy profétáinak (Marx, Freud és Nietzsche) tanításával, a pénzzel, a szexszel és a hatalommal. Szembenézve a mai kihívásokkal, „ha a keresztyének hirdetni akarják az evangéliumot, nem vonhatják ki magukat az evangélium megélése alól” (184. old.).

Számomra nagyon inspiráló volt a könyv, magas

„Szükséges olykor ennyire elmélyedni az ige aprólékos és mély értelmű fejtegetésében, hogy a szószéki igeszolgálat és a mindennapi igemegélés jól megalapozott és átgondoltan megvalósított legyen. ”

teológiai fogalmazása és nyelvezete ellenére. Szükséges olykor ennyire elmélyedni az ige aprólékos és mély értelmű fejtegetésében, hogy a szószéki igeszolgálat és a mindennapi igemegélés jól megalapozott és átgondoltan megvalósított legyen. Tudni, miért hiszünk. És főleg, hogy kiben! Ezzel a páli vallomással ajánlom ezt a könyvet tanulmányozásra!

„...tudom, kiben hiszek, és meg vagyok győződve, hogy neki van hatalma arra, hogy a rám bízott kincset megőrizze arra a napra.”
(2Tim 1,12b)

**Részletes tartalomjegyzék az olvasás során fel-
lert beosztás alapján**

Tartalom 5

Előszó 7

1. Pál rejtélye 11

Pál a 20. században
Schweitzer
Bultmann
Davies
Käsemann
Sanders

Mai kérdések

Történelem
Teológia
Exegézis
Alkalmazás

2. Az üldözö Saul és a megtért Pál 27

A tarsuszi Saul céljai
Milyen farizeus?
Saul hite és reménysége
Saul megtérése és annak közvetlen jelentősége
A damaszkuszi út eseménye és jelentősége

3. A Király hírnöke 43

Az „evangélium” félreértése a modern egyházban
Pál értelmezésének háttere
A négyféle evangélium Jézus életéről
A megfeszített Jézus
A feltámadt Jézus

Jézus király

Jézus, az úr

Isten evangéliuma

Összegzés

4. Pál és Jézus 70

Zsidó monoteizmus az 1. században

Jézus helye Pál monoteizmusában

A Szentlélek helye Pál zsidó monoteizmusában

Pál, Jézus és Isten

5. Örömhír a pogányoknak 85

Eredet és konfrontáció

Polemikus hangvétel

A zsidóság kritikája – belülről

A kihívás: valóság és paródia

Isten és a teremtés

Kultusz és vallás

Hatalom és birodalom

Igaz emberség

A világ igaz története

Filozófia és metafizika

Összegzés

El Greco: Szent Pál (1614)

Jacob Pinas: Pál és Barnabás Lisztrában (1628)

6. Örömhír Izrael számára 106

Szövetség, bíróság és eszkatológia

Variációk egy (kulcs)témára

„Isten igazsága” Pál leveleiben

A filippi levél és a második korinthusi levél

Róm 3

Róm 9–10

Róm 1,17

Összegzés: Izrael Istene és a világ

7. A megigazulás és az egyház 125

Mi az a „megigazulás?”

A megigazulás Pál zsidó kontextusa szerint

Megigazulás Pál keresztyén teológiájában

A galata levél

A korinthusi levelek

A filippi levél

A római levél

Összegzés

8. Az Isten által megújított ember 149

A megújult emberlét központja: Isten tisztelete

A megújult emberlét célja: a feltámadás

A megújult emberlét átalakulása: a szentség

A megújult emberlét összetartó ereje: a szeretet

A megújult emberlét buzgósága: a misszió

Összegzés

9. Pál evangéliuma egykor és ma 167

Pál apostol továbbgondolása

A király meghirdetése

Jézus Krisztus úr voltának megvallása

A megigazulás egykor és ma

Megigazulás és közösség

Az ökumenikus feladat

Önkéntelen megigazulás

Megigazulás és szentség

A megigazulás és a hatalmasságok

Isten és Isten igazságának újradefiniálása

Összegzés

10. Pál, Jézus és a keresztyénség eredete 185

Az elmélet problémái

Saul háttere

Judaizmus és hellenizmus

Kereszt és feltámadás

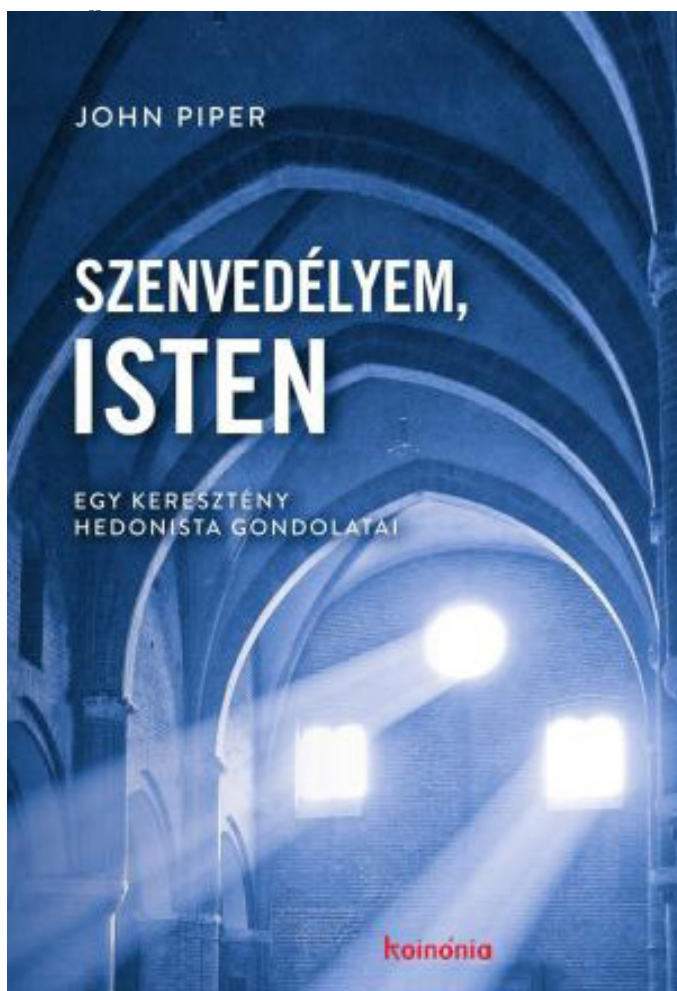
Jézus és Isten

Eltorzult kép

Jézustól Pálig – és tovább

Irodalom 205

Jegyzetek 213

John Piper

Szenvedélyem, Isten

Egy keresztény hedonista gondolatai

Koinónia, 2018, 440 oldal

„A kereszténység legnagyobb ellenségei nem a pogány vallások, nem az istentelen ideológiák és izmusok, még csak nem is a Sátán. Hiszen Jézus maga mondta az egyházáról, hogy a pokol kapui sem diadalmaskodnak rajta. A kereszténység legnagyobb ellensége saját maga, az ízetlen, képmutató, langymeleg keresztény élet. Nem véletlenül mondta Jézus, hogy az megízetlenült sót kidobják és eltapossák, a langyos vizet kiköpik. Gyülekezeti életünk egyik legnagyobb bűne, hogy intézményesítettük a közömbösséget. Ezt tartjuk természetesnek. John Piper Szenvedélyem, Isten könyve ebből az állapotból kínált nekem is kiutat. Földi örömeink, szenvedélyeink addig nem kerülnek az őket megillető helyükre, amíg nem Isten és a vele való kapcsolatunk lesz a legfőbb gyönyörűségünk és szenvedélyünk. Piper könyve nagy segítség az e világi örömeiket, sikereiket kóstolató, azokat túl sokra értékelő kereszténység számára.”

Mike Sámuel,
a Kecskeméti Baptista Gyülekezet lelkipásztora

Szavak és hallgatások az imádságban

Szerkesztette: Szabó Lajos

Luther, 2018, 440 oldal

Kevés olyan szép feladat van, mint az, ha egy tudományos kutatócsoport egy egész éven át az imádság témájával foglalkozik. Így érezte az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Teológiai Kutatócsoportjának mind a tizenhat tagja is. Találkozások, beszélgetések, kölcsönös ismeret- és tapasztalatátadás jellemezték ezt a közös alkotást.

Az imádság lehetősége ökumenikus felelősség. Aktív gyakorlása minden keresztény egyház lélegzetvétele.

Az imádságot támogatja a szépség, a nyugalom. Nekünk pedig mindig szükségünk van lelki kiegyenesedésre. Akkor tudunk folyamatosan vagy akár újra imádkozni, ha ezeket a mélyebb dimenziókat napról napra fel tudjuk fedezni az életünkben. Tudományos érdeklődésű olvasóknak és a mindennapi keresztény élet gyakorlóinak egyaránt szól ez a könyv. Elmélyülésre, továbbkérdezésre és közös élményre indítanak a tanulmányok. Mindháromra nagy szükségünk van ma is!